

УДК 373.016:78]:783

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.109.21>

Матійчин І. М., Салій В. С.

ВИВЧЕННЯ ДУХОВНОЇ МУЗИКИ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПІДРУЧНИКІВ НУШ)

У статті розглядається пропонування до вивчення підручниками з мистецтва для 1–7 класів музичний матеріал релігійного спрямування, який відображає українську та західноєвропейську християнську культуру і має значення для виховання та розвитку особистості, формування її ціннісних орієнтирів на основі національних традицій та надбавь світової музичної спадщини. Визначено, що сприймання духовної музики у закладах загальної середньої освіти відбувається на двох рівнях: більш доступному, демократичнішому (у вигляді позалітургійних та паралітургійних пісень) і складнішому за формою та художнім втіленням (у вигляді літургійних та концертних творів, що належать до скарбниці української чи зарубіжної духовної музики). У дослідженні використано методи контент-аналізу, компаративістики, історичного музикознавства.

Виявлено, що загалом на сторінках підручників з мистецтва для 1–7 класів пропонується значна кількість духовних музичних творів різних жанрів, які здебільшого призначаються для сприйняття через прослуховування та аналіз-інтерпретацію. Для вивчення через виконання пропонуються переважно твори пісенного жанру, головно – пісні різдвяного циклу. Музичний матеріал релігійного змісту міститься у підручниках нерівномірно: у деяких підручниках духовний репертуар широко використовується для розкриття кількох тем, у кількох – ігнорується зовсім. Зазвичай кількість духовного музичного матеріалу збільшується поступово від молодших класів до старших, на зміну призначеним для співу пісенним жанрам та їх аранжуванням приходять складніша духовна музика малих та великих форм українських та західноєвропейських композиторів, при цьому зменшується частка духовних творів, призначених для співу. Тому рекомендується у 6–7 класах саме через хорове виконання розвивати національну традицію колядування, розширювати репертуар вивчених різдвяних пісень, зважаючи на багату українську духовнопісенну спадщину.

Ключові слова: духовна музика, підручники «Мистецтво», інтегрований курс, музичний репертуар, різдвяні пісні.

Духовна музика є невід’ємною складовою культурної спадщини людства. В історії української музичної культури вона відіграла визначальну роль у процесі професіоналізації музичного мистецтва, розвиваючись протягом тисячоліття у руслі східної гілки християнського світу. Вивчення духовної музики на уроках мистецтва в НУШ є важливим елементом долучення школярів до важливого пласту світової (у тому числі й української) музичної культури.

Сприймання духовної музики у ЗЗСО відбувається на двох рівнях: більш доступному, демократичнішому (у вигляді позалітургійних та паралітургійних пісень) і складнішому за формою та художнім втіленням (у вигляді літургійних та концертних творів, що належать до скарбниці української чи зарубіжної духовної музики). Якщо духовна пісня може звучати на уроках музичного мистецтва при різних видах діяльності (здебільшого через слухання, аналіз та виконання музичних творів), то більш складна за музичною мовою та змістовим наповненням духовна музика на уроках сприймається головно через слухання та аналіз музичного матеріалу.

У пропонуванні статті розглядається музичний репертуар нових підручників НУШ 1–7 класів¹ 2021–2025 років, укладених різними авторами відповідно до свого досвіду і бачення [8]. Тому у підручниках цього періоду, особливо у виданих ще до повномасштабної російсько-української війни, можуть перегукуватися національні та радянські традиції, пропонуватися твори російських авторів, зміщуватися акценти. Певна плутанина порядку тем у підручниках виникла внаслідок поступового переходу ПЦУ та УГКЦ на новоюліанський календар (з 01.09.23) з відповідним перенесенням церковних свят. Все це відображає живий, хоча й дещо запізнений процес формування загальнонаціональних наративів стосовно українських обрядових традицій як культурного надбання народу.

Метою статті є висвітлення і аналіз творів духовної музики, які пропонуються для вивчення на уроках музичного мистецтва у підручниках для 1–7 класів.

Духовна пісня в українській школі вивчається у контексті побутування в народно-обрядовій традиції згідно церковного календаря, тому здебільшого подається у розділах, приурочених святкуванню зимових свят: Миколая, Різдва, Нового року, Водохреща. Серед пісень зимового циклу у підручниках 1–7 класів домінують колядки та щедрівки, більшість з яких є народними піснями, у змісті яких не відображається релігійна складова. Тож до жанру духовних пісень їх віднести не можемо, це твори календарно-обрядові, що мають важливе значення для музичного і національного виховання школярів саме як зразки фольклору. Сюди належать такі відомі колядки та щедрівки, як «Коляда, коляда, колядниця», «Ой сивая та і зозуленька», «Старий рік минає», «Сієм, сієм, посіваєм», «Павочка ходить», «Ой чи є, чи нема пан-господар дома» та ін., а впевнену першість займає «Щедрик» в опрацюванні М. Леонтовича, представлений у багатьох підручниках різних авторів від 1 по 7 класи у розмаїтому виконанні, у т. ч. й у відомій американській версії «Carol

¹ Саме в цих класах проводяться тематично об’єднані уроки музичного та образотворчого мистецтва інтегрованого курсу «Мистецтво». З 8 класу курс «Мистецтво» викладається без поурочного поділу на музичну та образотворчу складову.

of the Bells». Заслуженій популярності щедрівки посприяло широке відзначення її 100-річчя в Україні та в Америці.

Серед пісень шкільного репертуару, у яких виразно проступає релігійна складова, відзначимо як давні паралітургійні пісні, так і сучасні, створені у незалежній Україні. Вони відрізняються стилістикою, віршованою та музичною мовою, але слугують одній меті – долученню дітей до українських традицій, вихованню шанобливого ставлення до них, розумінню та прийняттю тих цінностей, які вони пропагують.

У переліку пропонованих підручниками пісень своє місце займають пісні до Святого Миколая, здебільшого це сучасні композиції українських авторів: «Святий Миколай» на муз. А. Олейникової, сл. В. Чайковської (Масол², 1 кл.), «Святий Миколай» на муз. і сл. Н. Гороховської (Аристова, 1 кл.), «Миколай, Миколай, ти до нас завітай» на муз. і сл. І. Шевчука (Рубля, 2 кл.), «Час святого Миколая» на муз. і сл. І. Братусь (Стеценко, 3 кл.). Серед давніших пісень зустрічаємо пісні невідомих авторів «Ішов Миколай лужком, бережком» (Рубля, 3 кл.) та «Ой хто, хто Миколая любить» (Лобова, 2 кл.). Остання з названих пісень є знаковою в українському духовному піснетворенні, її нотний запис зафіксовано ще у рукописному Співанику кінця XVII ст. [7, с. 199], а потім – у чисельних друківаних духовнопісенних збірках XVIII – першої половини XX ст., що свідчить про велику популярність пісні.

Відродженню забутої в радянський час пісні посприяло її виконання (і трансляція на телебаченні) Оксаною Білозір в одному з новорічних концертів часів перебудови (в Інтернеті зберігся архівний запис 1985 року). З тих пір надзвичайно мелодійна пісня стала однією з улюблених, її незмінно виконували на відзначенні Свята Миколая (відродження святкування якого було інспіроване цим виконанням у відповідний період) у школах та дитсадках, проте ця популярність тривалий час носила регіональний характер. Вважаємо, що саме ця пісня про Миколая має бути тим музичним матеріалом, на прикладі якого можна показати тяглість української духовнопісенної традиції, зв'язок поколінь і багатство українського мелосу. Повний віршований текст пісні зараз видається застарілим і складним для розуміння, хоча перший стовпчик вивчається залюбки, тому пісню рекомендуємо для вивчення у 1–5 класах через слухання із вступною розповіддю вчителя та часткове виконання.

На основі поважної духовної пісні «Ой хто, хто Миколая любить» львівський музикант Н. Савко написав пісню-руханку «Миколай, танцюй давай», яка пропонується для вивчення у 5 класі за підручником Л. Аристової. Можна сперечатися про етичність та доцільність такої жанрової трансформації паралітургійної пісні, але вона суголосна викликам часу, подобається підліткам і також сприяє популяризації пісні-першоджерела.

Серед колядок, які передбачені для слухання та/чи виконання у підручниках з мистецтва за 1–7 клас, знаходимо духовні пісні минулих століть, а саме: «Бог ся рождає» (Масол, 1 кл.), «На Різдво Христове»³ (Калініченко, 1 кл.), «Небо і земля» (Калініченко, 1 кл.), «Добрий вечір тобі, пане господарю» (Рубля, 1 кл.; Лемешева, 2 кл.; Масол, 3 кл.; Кізілова, 5 кл.; Аристова, 5 кл.; Кондратова, 5 кл.; Кізілова, 7 кл.), «Бог предвічний» (Аристова, 2 кл.), «Нова радість стала» (Аристова, 2 кл.; Масол, 3 кл.; Аристова, 5 кл.), «У Вифлємі новина» (Островський, 4 кл.), «Шедше тріє царі» (Кізілова, 5 кл.), «Тиха ніч» (Островський, 4 кл.; Кізілова, 6 кл.; Кондратова, 7 кл.). Остання пісня є переспівом популярної в багатьох країнах світу австрійської колядки «Stille Nacht», написаної 1818 року Ф. Грубером на вірші Й. Мора.

Окрім цієї поширеної у західноєвропейській культурі різдвяної пісні, автори підручників пропонують й інші духовні пісні іноземного походження, у тому числі й спірічуелси «Велика благодать» (Кізілова, 7 кл.), «Let my People go» (Гайдамака, 7 кл.). Щодо представлених у шкільних посібниках пісень різдвяної тематики, то серед них є польські колядки в перекладі («Сьогодні у Вифлємі», Кондратова, 7 кл.) та в оригіналі («Pójdźmy wszyscy do stajenki», Кізілова, 5 кл.), валійська колядка «Deck the Halls» (Кізілова, 5 кл.), популярні різдвяні пісеньки «Jingle Bells» Дж. Пірпонта (Масол, 1 кл.; Калініченко, 3 кл.; Лемешева, 4 кл.; Лобова, 4 кл.; Рубля, 5 кл.; Кондратова, 7 кл.), «We Wish You a Merry Christmas» (Рубля, 5 кл.), «Happy Christmas» Дж. Леннона та Йоко Оно (Стеценко, 4 кл.), написана на основі «Щедрика» М. Леонтовича «Carol of the Bells» П. Вільговського (Масол, 3 кл.; Гайдамака, 7 кл.). Здебільшого іншомовні колядки подаються поряд з українськими, при цьому застосовуються методи компаративістики. Іноді порівнюються вокальні та інструментальні варіанти різдвяних пісень.

Інструментальні твори українських композиторів, написані на основі колядок та щедрівок, стають провідною ланкою для школярів у світ складнішого професійного мистецтва. Прикладами таких творів, фрагменти яких пропонуються для сприймання, є «Колядки та щедрівки» В. Барвінського (Лемешева, 1 кл.; Островський, 4 кл.; Аристова, 5 кл.; Кізілова, 6 кл.), «Симфонія колядок» М. Скорика (Кізілова, 6 кл.; Гайдамака, 7 кл.), «Різдвяні симфонізми» І. Небесного (Стеценко, 1 кл.; Гайдамака, 7 кл.).

Вивчаються у 1-7 класах і сучасні різдвяні пісні українських авторів, а саме: «Різдвяна радість» М. Ведмедері на вірші Н. Стецької (Аристова, 1 кл.), «Зимові свята» А. Салогуба (Аристова, 2 кл.; Калініченко, 2 кл.; Лемешева, 3 кл.), «Добрий вечір, люди» Л. Горової (Лемешева, 3 кл.; Аристова, 6 кл.; Кізілова, 6 кл.), «Святого Божого Різдва» Н. Май (Островський, 4 кл.), «Це – Різдво» Н. Савка (Аристова, 5 кл.), «З Новим роком і Рождеством» А. Кузьменка (Гайдамака, 6 кл.).

² Для лаконічності зазначаємо тільки прізвище першого автора підручника.

³ Давні варіанти: «На Рождество Христа», «В Рождество Христове».

Пісні різдвяної тематики вивчаються у відповідний для цього період (грудень-січень), на уроках передбачена вступна бесіда про колядки та щедрівки, підкреслюється їх зв'язок з народною обрядовістю, а серед завдань, які ставляться, є й спонукальні до дослідження традицій зимового святкування у власній родині, до вивчення і виконання на наступному уроці різдвяно-новорічних пісень, які співаються вдома, до поширення учнями традицій колядування серед родичів, сусідів. Автори підручників використовують інтегративний підхід, пропонуючи відповідні ілюстрації до різдвяного навчального музичного матеріалу, або поєднуючи елементи різних мистецтв у практичних завданнях.

Якщо різдвяні свята представлені у підручниках достатнім корпусом пісень, то великодні – значно скромніше. Якщо не враховувати гаївок – народних пісень, які традиційно виконуються біля церкви у час свят, єдина великодня духовна пісня «Хай гримить в небі Господу слава» вивчається у 1 класі (за підручником Стеценко), хоча про те, що на Великдень співають великодніх пісень, згадується у підручнику О. Калініченко за 4 клас (тема: Великодні свята). У зв'язку з традицією писанкарства, про яку також розповідається у підручниках, часто пропонуються до вивчення сучасні пісні про писанки (наприклад, пісня «Писанка» М. Бурмаки зі згаданого вище підручника). Великий блок українських страсних пісень у шкільних підручниках не відображений взагалі, також не вивчаються пісні, які традиційно співаються в українських церквах на Великдень («Христос воскрес! Радість з неба» С. Лепкого на вірші Л. Ремези, «Христос воскрес! Під небозвід» Й. Кишакевича та ін.). Можливо, тематика смерті та воскресіння Ісуса Христа видається авторам підручників занадто складною для сприйняття школярами.

Натомість «Молитва за Україну» («Боже великий, єдиний») М. Лисенка на вірші О. Кониського, написана саме для дітей, подається у багатьох підручниках для 6–7 класів: Кондратова, 6 кл.; Аристова, 6 кл.; Рубля, 6 кл.; Масол, 7 кл.; Комаровська, 7 кл.; Кізілова, 7 кл. Хоча пісня має широкий діапазон і є досить складною для дитячого виконання, про що свідчить листування галицьких дячів з М. Лисенком [2, с. 40], «Молитва за Україну», зважаючи на статус духовного гімну України, має великий виховний потенціал та значну культурно-мистецьку цінність. Тому її вивчення через слухання, чи навіть виконання (Комаровська, 7 кл.; Кізілова, 7 кл.), має важливе значення в національному та культурному розвитку школярів.

Окрім твору М. Лисенка, у підручниках зустрічаємо сучасні пісні із назвою «Молитва за Україну» К. Загаріної (Кізілова, 6 кл.) і А. Ярмолюк (Стеценко, 4 кл.), які розвивають релігійно-патріотичну тематику. Якщо пісня-молитва К. Загаріної належить до просвітленої релігійної лірики, то пісня А. Ярмолюк, написана під враженнями подій 2014 року, є піснею-протестом проти війни, молитовним закликком до Бога про її припинення, вона просякнута болем за долю України і сумом за загиблими воїнами. Пісня залишається актуальною і в наш час, хоча пройшло вже більше 10 років від початку російської агресії. Прикметно, що після розповіді про історію створення пісні на сторінках підручника у ненав'язливій формі учні мотивуються до посиленої діяльності.

Духовні твори складнішого рівня пропонуються для сприймання з 4 класу. Їх вивченню зазвичай передують вступна розповідь, яка розкриває на доступному для школярів рівні суть духовної музики, її релігійно-світоглядні засади. Іноді духовна музика застосовується для звукової ілюстрації при викладі більш широкої теми. Перелік духовних творів, що передбачені для вивчення у 4-7 класах, охоплює широкі хронологічні рамки (від середньовічної монодії до сучасних різножанрових композицій) і включає зразки західноєвропейської та української музики.

Для сприймання через прослуховування та аналіз-інтерпретацію пропонуються григоріанські хорали «Gloria» (Кізілова, 6 клас) і «Te Deum» (Кізілова, 7 кл.), музичні зразки епохи Відродження та в її стилі («Ave Maria» Г. Аллегрі (Лобова, 4 кл.; Масол, 7 кл.) та «Ave Maria», приписувана Дж. Каччіні, (Масол, 7 кл.), бароко (уривки з творів Й. С. Баха: «Меса сі-мінор» (підручники для 6 класу Кондратової, Рублі), «Страсті за Матвієм» (Кондратова, 6 кл.), «Різдвяна ораторія» (Аристова, 6 кл.), «Алилуя» з ораторії Г. Ф. Генделя «Месія» (підручники за 6 клас Масол, Кондратової, Аристової, Кізілової, Рублі, за 7 клас – Гайдамаки), «Sanctus» на основі канону Й. Пахельбеля (Кондратова, 6 кл.), фрагмент партесного концерту «Сіде Адам прямо Рая» невідомого автора у виконанні хору «Leopolis» (Кондратова, 6 кл.). Класичний період відображений творами В. А. Моцарта (частини з Реквієму «Dies irae» (Кізілова, 6 кл.; Гайдамака, 7 кл.), «Lacrimosa» (Масол, 6 кл.; Кондратова, 6 кл.), М. Березовського (уривок з концерту «Не отвержи мене», Кізілова, 6 кл.), Д. Бортнянського («Херувимська» (Масол, 5 кл.; Кондратова, 6 кл.), фрагмент хорового концерту № 4 (Масол, 6 кл.)), А. Веделя («Достойно є» з Літургії, «Ти моя кріпость» (Рубля, 6 кл.)). Духовна музика романтизму представлена вокальними творами на текст католицької молитви «Ave Maria» Ф. Шуберта (Лобова, 4 кл.; Кондратова, 5 кл.; Кондратова, 6 кл.; Масол, 7 кл.; Комаровська, 7 кл.; Гайдамака, 7 кл.) та Ш. Гуно (на основі прелюдії Й. С. Баха (Кізілова, 6 кл.; Масол, 7 кл.)). Релігійність музики Новітньої доби постає у розмаїтті музичних виявів: фрагментів Літургії М. Леонтовича (Кондратова, 6 кл.), хорової молитви «Богородице Діво» Б. Фільца (Кондратова, 6 кл.), інструментальних творів: «Lacrimosa» для скрипки В. Сильвестрова (Кізілова, 7 кл.), концерт «Ave Maria» для фортепіано з оркестром А. Караманова (Масол, 7 кл.). Зарубіжний сегмент новітньої духовної музики представлений у підручниках переважно вокально-хоровими творами: «Хвали, душе моя, Господа» естонського композитора К. Кріка (Кондратова, 6 кл.), «Алилуя» канадського співака Л. Коена та «Алилуя» польського композитора П. Янчака (Масол, 7 кл.), «Ave Maria» Р. Регіні (Лемешева, 5 кл.), «Voca me» (Аристова, 5 кл.) та «Always with You» британського композитора, керівника відомого хору хлопчиків

«Libera» Р. Прайзмена (Кондратова, 6 кл.). Відображення духовної тематики у роковій музиці показано через фрагменти рок-опери «Ісус Христос – суперзірка» Е. Л. Веббера (Рубля, 6 кл.; Масол, 7 кл.).

У підручнику Г. Кізілової та Л. Гринишиної за 7 клас при поясненні теми «Гармонія в ансамблі» для зіставлення творів готичної архітектури та музики пропонується послухати григоріанський хорал кінця «Те Деум» із завданням охарактеризувати засоби виразності цього стилю. А у підручнику за 6 клас того ж авторства григоріанський хорал «Gloria» використовується як зразок монодії при поясненні терміну «фактура» та її типів (тема «Загальне та детальне»). Після прослуховування твору передбачається можливість вибору запитання (завдання) для себе з кількох запропонованих: «Які почуття в тебе викликав цей твір? Який склад хору? Проаналізуй елементи фактури, характерні цьому твору» [3, с. 126].

Серед перелічених духовних творів особливе місце займають композиції, присвячені Діві Марії, а передовсім «Ave Maria» Ф. Шуберта, яку пропонують до вивчення аж шість підручників 4-7 класів. У підручнику Л. Кондратової за 5 клас твір Ф. Шуберта пропонується для слухання у виконанні тріо славетних тенорів Х. Каррераса, П. Домінго та Л. Паваротті при вивченні теми «Професійне мистецтво». Учням пропонується порівняти його з уривком з арії Дездемони «Ave Maria» з опери «Отелло» Дж. Верді та визначити, якими засобами музики змальовано любов до матері [5, с. 171]. А у 6 класі підручник Л. Кондратової знову пропонує порівняння – тепер уже інструментальної та вокальної версій твору «Ave Maria» Ф. Шуберта (тема: Міфологічні та релігійні образи в мистецтві) і навіть спонукає учнів заспівати пісню мовою оригіналу (латинський текст додається) [4, с. 212]. Варто зауважити, що згаданий підручник найбільше місця виділяє вивченню духовної музики, її звучання передбачене у низці тем: Музичні та графічні шедеври, Музичний та живописний портрети, Жанрове розмаїття, З Україною в серці, Мистецтво країн Балтії, Німецько-австрійська мистецька подорож, Міфологічні та релігійні образи в мистецтві.

Методи музичної компаративістики широко застосовуються й у підручниках інших авторів. Зокрема, при вивченні теми «Радуйся, Маріє», або Сакральна музика (Масол, 7 кл.) [6, с. 54–57] образ Діві Марії розглядається через порівняння музичних творів багатьох авторів, написаних у різних жанрах та стилістиці. Відображаючи інтегрований підхід до навчання, виклад теми у підручнику доповнюють репродукції картин О. Мурашка та Ф. Б. Анжеліко з однаковою назвою «Благовіщення», їх споглядання допомагає сприйняттю музичного матеріалу.

Не менш популярним у навчальній літературі виявився хор «Алилуя» з ораторії «Месія» Г.Ф. Генделя, його також використовують шість підручників. Попри складну тему II частини ораторії (смерть та воскресіння Христа), згаданий хор виражає триумф Бога, перемогу життя над смертю. У підручниках його зустрічаємо здебільшого при вивченні палітри хорових жанрів. Слухання музики передусь розповідь про жанр ораторії, коротка довідка про композитора та сам твір. У підручнику Л. Аристової за 6 клас після ознайомлення із жанром учні мають змогу порівняти фрагменти ораторії «Месія» Г.Ф. Генделя та «Різдвяної ораторії» Й.С. Баха, визначити їх характер, описати почуття, які виникають під час прослуховування. Окрім репродуктивних, ставляться запитання/завдання проблемного, творчо-пошукового характеру: «Поміркуйте, як може звучати сучасна ораторія; Уявіть, що ви композитор/композиторка. На яку тему ви написали б ораторію?» [1, с. 27].

Варто зауважити, що хоча духовна музика у своєму розмаїтті досить різносторонньо відображена у шкільній навчальній літературі з «Мистецтва», в музичному репертуарі деяких підручників вона представлена вкрай скромно, а в кількох, виданих ще 2021 року, відсутня взагалі (Рубля, 4; Масол, 4). У цьому проявляється відгомін радянської ментальності, як і в широкому використанні творів російських авторів. Подібних недоліків у новіших підручниках немає, а цьогогоріч і підручники для 4 класу вийдуть у новій редакції.

Висновки. Загалом на сторінках підручників з мистецтва для 1–7 класів пропонується значна кількість духовних музичних творів різних жанрів, які здебільшого призначаються для сприйняття через прослуховування та аналіз-інтерпретацію. Для вивчення через виконання пропонуються переважно твори пісенного жанру, головню – пісні різдвяного циклу. Музичний матеріал релігійного змісту міститься у підручниках нерівномірно: у деяких підручниках духовний репертуар широко використовується для розкриття кількох тем, у кількох – ігнорується зовсім. Зазвичай кількість духовного музичного матеріалу збільшується поступово від молодших класів до старших, на зміну призначеним для співу пісенним жанрам та їх аранжуванням приходять складніша духовна музика малих та великих форм українських та західноєвропейських композиторів, при цьому зменшується частка духовних творів, призначених для співу. Тому рекомендується у 6-7 класах саме через хорове виконання розвивати національну традицію колядування, розширювати репертуар вивчених різдвяних пісень, зважаючи на багату українську духовнопісенну спадщину.

Використана література:

1. Аристова Л., Чен Н. Мистецтво: підручник інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної середньої освіти [Art: an integrated course textbook for grade 6 of general secondary education institutions]. Київ: Опіон, 2023. 235 с.
2. Витвицький В. Микола Лисенко і його вплив на музичне життя Галичини. *Музикознавчі праці. Публіцистика* / упоряд. Л. Лехник. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2003. С. 39–41.
3. Кізілова Г., Гринишина Л. Мистецтво: підручник інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2023. 216 с.

4. Кондратова Л. Мистецтво: підручник інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2023. 286 с.
5. Кондратова Л., Федун С., Чорний О. Мистецтво: підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2022. 240 с.
6. Масол Л., Калініченко О. Мистецтво: підручник інтегрованого курсу для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Освіта, 2024. 272 с.
7. Медведик Ю. Українська духовна пісня XVII–XVIII століть. Львів: Видавництво УКУ, 2006. 324 с.
8. Шкільні підручники. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/> (дата звернення: 05.02.2026)

References:

1. Arystova L., Chien N. (2023) *Mystetstvo: pidruchnyk intehrovanoho kursu dlia 6 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity* [Art: an integrated course textbook for grade 6 of general secondary education institutions]. Kyiv: Orion. 235 s.
2. Vytvytskyi V. (2003) *Mykola Lysenko i yoho vplyv na muzyчне zhyttia Halychyny* [Mykola Lysenko and his influence on the musical life of Galicia]. *Muzykoznavchi pratsi. Publiatsyika / uporiad.* L. Lekhnyk. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakovycha. S. 39–41.
3. Kizilova H., Hrynshyna L. (2023) *Mystetstvo: pidruchnyk intehrovanoho kursu dlia 6 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity* [Art: an integrated course textbook for grade 6 of general secondary education institutions]. Ternopil: Aston. 216 s.
4. Kondratova L. (2023) *Mystetstvo: pidruchnyk intehrovanoho kursu dlia 6 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity* [Art: an integrated course textbook for grade 6 of general secondary education institutions]. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. 286 s.
5. Kondratova L., Fedun S., Chornyi O. (2022) *Mystetstvo: pidruchnyk intehrovanoho kursu dlia 5 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity* [Art: an integrated course textbook for grade 5 of general secondary education institutions]. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. 240 s.
6. Masol L., Kalinichenko O. (2024) *Mystetstvo: pidruchnyk intehrovanoho kursu dlia 7 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity* [Art: an integrated course textbook for grade 7 of general secondary education institutions]. Kyiv: Osvida. 272 s.
7. Medvedyk Yu. (2006) *Ukrainska dukhovna pisnia XVII – XVIII stolit* [Ukrainian spiritual song of the 17th – 18th centuries]. Lviv: Vydavnytstvo UKU. 324 s.
8. Shkilni pidruchnyky [School textbooks]. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/> (data zvernennia: 05.02.2026).

I. Matiichyn, V. Salii. Studying spiritual music in music classes (based on materials from New ukrainian school textbooks)

The proposed paper focuses on religious music material included in music textbooks for the 1st to 7th grade students, which reflects Ukrainian and Western European Christian culture and is important for the education and development of the individual, the formation of their values based on national traditions and the world's musical heritage. It has been found that there are two levels of spiritual music perception in general secondary education institutions: more accessible, more democratic (in the form of extra-liturgical and paraliturgical songs) and more complex in form and artistic expression (in the form of liturgical and concert works belonging to the treasure of Ukrainian or foreign spiritual music). The following research methods were used: content analysis, comparative studies, and historical musicology.

It has been found that, in general, music textbooks for the 1st to 7th grade students offer a significant number of spiritual musical works of various genres, most of which are intended to be perceived through listening and analysis-interpretation.

For studying through performance, mainly songs are offered, primarily Christmas songs. Religious music material is not evenly presented in the textbooks: some textbooks make extensive use of spiritual repertoire to explore several topics, while others ignore it completely. Usually, the amount of spiritual musical material increases gradually from the lower grades to the upper grades. The song genres and their arrangements intended for singing are replaced by more complex spiritual music of small and large forms by Ukrainian and Western European composers, while the proportion of spiritual works intended for singing decreases.

Therefore, it is recommended to develop the national tradition of caroling through choral performance in grades 6-7 and to expand the repertoire of Christmas songs, taking into account the rich Ukrainian spiritual song heritage.

Key words: *spiritual music, music textbooks, integrated course, musical repertoire, Christmas songs.*

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0